

©Documentul a fost pus la dispoziție cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România (www.csm1909.ro) și R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permisuniunea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

©The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania (www.csm1909.ro) and R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court’s database HUDOC.

Emitent: CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
Publicată în : MONITORUL OFICIAL nr. 1.044 din 24 noiembrie 2005

HOTĂRÂREA
din 3 februarie 2005, definitivă la 6 iulie 2005,
în Cauza Partidul Comuniștilor (Nepeceriști)
și Ungureanu împotriva României
(Cererea nr. 46.626/1999)

În cauza Partidul Comuniștilor (Nepeceriști) și Ungureanu împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a III-a), statuând în cadrul unei camere formate din domnul B.M. Zupancic, președinte, domnii J. Hedigan, L. Caflisch, C. Bîrsan, doamnele A. Guylumyan, R. Jaeger, domnul E. Myjer, judecători, și domnul V. Berger, grefier de secție,

după ce a deliberat în Camera de consiliu, la datele de 16 decembrie 2003 și 13 ianuarie 2005, pronunță următoarea hotărâre, adoptată la aceeași dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află Cererea nr. 46.626/1999 introdusă împotriva României, prin care o formațiune politică numită Partidul Comuniștilor (Nepeceriști) (Partidul comuniștilor care nu au fost membri ai Partidului Comunist Român, PCN) și un cetățean al acestui stat, domnul Gheorghe Ungureanu, au sesizat Comisia Europeană a Drepturilor Omului (Comisia), la 14 aprilie 1997, în temeiul fostului art. 25 din Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului (Convenția).

2. Guvernul român (Guvernul) este reprezentat de agentul guvernamental doamna Roxana Rizoiu, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. Reclamanții invocă faptul că respingerea cererii lor vizând înregistrarea PCN ca partid politic, prin Hotărârea Curții de Apel București din 28 august 1996, a adus atingere dreptului la liberă asociere, în temeiul art. 11 din Convenție. Având în vedere motivele reținute de instanțe pentru a refuza înregistrarea, ei se consideră, de asemenea, victimele unei discriminări întemeiate pe opiniile lor politice, contrare dispozițiilor art. 14 din Convenție.

4. Cererea a fost transmisă Curții la data de 1 noiembrie 1998, data intrării în vigoare a Protocolului nr. 11 la Convenție [art. 5 alin. 2 din Protocolul nr. 11].

5. Cererea a fost repartizată Secției a II-a a Curții [art. 52 alin. (1) din Regulament]. În cadrul acesteia, camera căreia i-a fost încredințată examinarea cauzei [art. 27 alin. 1 din Convenție] s-a constituit în conformitate cu art. 26 alin. (1) din Regulament.

6. Prin Hotărârea din 16 decembrie 2003, camera a declarat cererea admisibilă.

7. Atât reclamantii, cât și Guvernul au depus observații scrise privind fondul cauzei [art. 59 alin. (1) din Regulament].

8. La 1 noiembrie 2004, Curtea a modificat compoziția secțiilor [art. 25 alin. (1) din Regulament]. Prezenta cerere a fost repartizată Secției a III-a reorganizate astfel [art. 52 alin. (1) din Regulament].

ÎN FAPT

I. Circumstanțele cauzei

A. Respingerea cererii de înregistrare PCN

9. Primul reclamant este o formațiune politică a cărei înregistrare ca partid politic a fost refuzată prin Hotărârea din 28 august 1996 a Curții de Apel București. Al doilea reclamant este președintele acestei formațiuni politice.

10. La 23 martie 1996 are loc, sub președinția celui de-al doilea reclamant, Conferința națională de constituire a PCN. Au fost adoptate statutul și programul politic ale formațiunii. Pasajele pertinente ale statutului prevăd următoarele:

„[PCN] respectă suveranitatea națională, integritatea teritorială a Statului, ordinea de drept și principiile democrației. El interzice tuturor membrilor săi defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război (...), la ură națională, rasială, de clasă ori religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri. [PCN] materializează asocierea liberă a cetățenilor care militează pentru pluralism politic, susțin principiile statului de drept democratic, fiind promotorii opțiunii de afirmare a propriilor interese, ci nu de negare a altora.

II. Scop

Articolul 1: Comuniștii (nepeceriști) exprimă, reprezintă și apără interesele politice ale oamenilor muncii, indiferent de etnie, sex, vârstă, profesii, convingeri și sentimente.

Sunt oameni ai muncii toți cei care își câștigă existența prin muncă de orice fel (...).

Pentru a asigura creșterea neconținută a nivelului de trai al celor care muncesc, comuniștii (nepeceriști) acționează, în cadrul și cu mijloacele legale, admise și permise tuturor partidelor, pentru cucerirea puterii politice, spre a garanta instaurarea unei societăți democratice și umane.

.....

Articolul 20: [PCN] nu este continuator al Partidului Comunist Român cu care nu are nici o legătură; el reprezintă prelungirea rezistenței antipeceriste de dinainte de 1989. Inițiat și format de către nepeceriști, [PCN] precizează că nu i se cuvin nici meritele și nici criticile adresate Partidului Comunist Român.”

11. În programul politic, adoptat la 23 martie 1996, PCN afirma că are drept obiectiv apărarea intereselor oamenilor muncii și respectarea esenței doctrinei comuniste, care se bazează pe următoarele principii fundamentale: neexploatarea unora de către ceilalți sau de către stat, dreptatea socială bazată pe muncă și pe o reală concurență calitativă și adevărata democrație capabilă să garanteze drepturile majorității prin alegeri libere, la care să fie admise toate curentele politice. Ei deplângeau evoluția societății române după răsturnarea regimului din 1989, considerând această răsturnare drept antisocială și antipopulară, ca și transformarea țării într-o „colonie a imperiilor neocolonialiste europene și mondiale”. Programul cuprindea, de asemenea, următoarele idei politice:

„Teza fundamentală pe care se bazează întreaga doctrină și politică este aceea că în politică principala calitate este numărul! Indiferent cum gândesc și acționează cei mulți, ei au dreptate întotdeauna, fapt confirmat de fiecare dată, inclusiv la 22 decembrie 1989, când a ieșit victorioasă, în mai multe țări din Europa, contrarevoluția antipopulară, antisocială și antinațională.

Premisa certă a tuturor acțiunilor desfășurate de oamenii muncii a fost dorința de schimbare a Răului; practic, a fost schimbat, exclusiv și aproape total, Binele... Care este acest Bine? În anii de practică social-economică, Socialismul a realizat pe pământul vechii Dacii, pentru masele populare - în ciuda erorilor, abuzurilor, neîmplinirilor, denaturărilor și deturnărilor utilizate de noua burghezie, ciocoimea peceristă - obiective pe care oamenii muncii nu le pot abandona și nu le pot uita: cel mai înalt nivel de trai material și spiritual din istorie; cel mai înalt nivel de cultură și civilizație din istorie (...); cel mai larg și mai profund cadru legal democratic (...).

[PCN] este organizația politică revoluționară a oamenilor muncii (...) care acționează organizat și conștient, în cadrul constituțional, pentru înlăturarea efectelor contrarevoluției și reluarea construirii celei mai democratice și umane societăți cunoscute în istorie - Socialismul.

Indiferent de poziția pe care o ocupă în raport cu celelalte forțe politice, antrenat sau nu în activitatea Puterii și Administrației Statului, [PCN] își asumă îndatorirea de a milita pentru realizarea obiectivelor care să asigure apărarea intereselor maselor populare.”

12. La 4 aprilie 1996, al doilea reclamant, în calitate de reprezentant al PCN, a sesizat Tribunalul Municipiului București cu o cerere de înscriere în registrul special al partidelor politice.

13. Prin Hotărârea din 19 aprilie 1996, tribunalul respinge cererea ca neîntemeiată. Pasajele pertinente din motivarea hotărârii prevăd:

„Pentru dovedirea cererii de înregistrare a partidului, s-au depus la dosar tabelul nominal cu datele persoanelor alese în conducerea partidului, tabelul cu membrii fondatori, statutul de organizare și funcționare, programul politic, contractul de închiriere a spațiului pentru sediul partidului, dovada asigurării mijloacelor financiare și actul de constituire - procesul-verbal al Conferinței Naționale de Constituire din 23 martie 1996.

Examinând actele depuse la dosar se constată că în statutul de organizare și funcționare la capitolul scopul urmărit de partid (...) se arată în final că acest partid acționează pentru cucerirea puterii politice spre a garanta instaurarea unei societăți umane și democratice.

Atât din statut cât și din programul politic, rezultă că se urmărește instaurarea unui stat uman, având la bază o doctrină comunistă, înțelegându-se că ordinea de stat și de drept actuală, instaurată după 1989, este inumană și nu are la bază o reală democrație.

Prin aceasta se încalcă dispozițiile art. 2 alin. 3 și 4 din Decretul-lege nr. 8/1989 care prevede că «scopurile partidelor politice trebuie să se întemeieze pe respectarea suveranității, iar mijloacele de realizare a scopului urmărit trebuie să fie în conformitate cu ordinea de drept și de stat din România». ”

14. Al doilea reclamant atacă hotărârea în fața Curții de Apel București. Prin Hotărârea definitivă din 28 august 1996 aceasta respinge recursul pe motivul că analiza făcută în hotărâre era corectă. Hotărârea este redactată la 21 octombrie 1996 și apoi trimisă Tribunalului București pentru arhivare. Domnul Ungureanu afirmă că a luat cunoștință de motivele hotărârii la 13 noiembrie 1996. Paragraful pertinent din motivarea hotărârii prevede următoarele:

„ Cât privește ultima critică care privește fondul cauzei, corect a reținut instanța de fond că prevederile din statut încalcă dispozițiile Legii nr. 8/1989, referitoare la ordinea de drept și de stat din țara. Prin urmare, instanța va respinge contestația ca neîntemeiată.”

15. La 28 mai 1997 procurorul general al României îl informează pe domnul Ungureanu că nu vede nici un motiv pentru a introduce recurs în anulare împotriva Deciziei din 28 august 1996.

16. Domnul Ungureanu formulează contestație în anulare, respinsă ca tardivă de Tribunalul București, la 5 decembrie 1997.

B.Publicațiile ulterioare ale celui de-al doilea reclamant

17. După anul 1997 domnul Ungureanu continuă să își exprime opiniile politice, prin intermediul Jurnalului „Pentru socialism”, al cărui redactor-șef este. La 13 august 1998 publică în acesta un articol intitulat „Manifestul comunist”, în care își proclamă adeziunea la doctrina comunistă și critică în același timp deriva conducătorilor Partidului Comunist înainte de 1989 și politica dusă de guvernanți după 1989. Numeroase articole publicate în anii 1998 și 1999 în jurnal de domnul Ungureanu foloseau lozinci, cum ar fi „Muncitori din toate țările, uniți-vă!”, „Lupta continuă!” sau „Trăiască socialismul!”. În unul dintre ele nota că, odată ajuns la putere, „nu va (ar) accepta decât pe cei care îl vor (l-ar) accepta”.

18. În anul 2000 domnul Ungureanu publică o carte intitulată „Contrarevoluția antisocialistă, antipopulară și antinațională”, în care răspunde la aproximativ 100 de întrebări puse de un jurnalist, și în decembrie 2003 o trimite Curții. Își prezenta acolo viziunea politică, exprimându-și adeziunea la doctrina comunistă și la clasa muncitoare, desemnându-l pe Marx drept cel mai mare filozof politic al omenirii și criticând atât trădarea progresivă, după el, a idealurilor comuniste de către autoritățile dinainte de 1989, făcând în același timp elogiul fostului președinte Ceaușescu, cât și politica guvernărilor după acea dată. El preciza că, spre deosebire de regimul comunist dinainte de 1989, el se pronunță pentru alegeri libere și pluripartite, la care să participe, cu excepția extremiștilor și a fasciștilor, toate forțele politice, și se declara adeptul unei concurențe politice bazate pe respectul celorlalți și al opiniilor lor politice. Printre altele, menționa dificultatea de a găsi, după 1989, numărul necesar de membri pentru a înregistra PCN și faptul că partidul nu era cunoscut în țara, îndeosebi de cei cărora li se adresa în mod special, țăranii și muncitorii.

19. Considerând că socialismul făcuse altădată obiectul a numeroase „atacuri”, vizând să îl distrugă, printre care cita anii 1968 la Praga, 1978 în Polonia și 1985 și 1993 în Rusia, domnul Ungureanu declara în încheierea răspunsului la o întrebare a jurnalistului:

„Atâta timp cât vor mai exista pe pământ brutele capitaliste, imperialiste și religioase, al căror obiectiv fundamental este înrobirea celuilalt, se vor menține condițiile pentru repetarea unor asemenea acțiuni interne și externe împotriva Socialismului, (...) [acesta] fiind o concepție și o credință fundamentală a popoarelor; amintiți-vă de repetarea la nesfârșit a atacurilor împotriva Binelui din basme... Aceste atacuri nu se opresc decât după distrugerea păsăretului hidos și parazitar, criminal oriunde și oricând.”*

Notă

* Textul este tradus din varianta în limba franceză a hotărârii CEDO.

20. El preciza că sistemul politic s-ar organiza în timp, conform structurii claselor sociale, că PCN înțelegea să reprezinte interesele țăranilor și muncitorilor și că un parlament democratic trebuia să reflecte structura socială a țării, cele două clase citate anterior deținând marea majoritate a fotoliilor, conform procentajului.

21. Considerând că hoția este încurajată de capitalism, domnul Ungureanu indica în lucrarea respectivă că poporul, care disprețuia bogăția, s-ar îndepărta de partidele politice de după 1989 și, în aproximativ 50 de ani, s-ar apropia de PCN.

22. În privința proprietății, el sublinia că poporul ar hotărî în legătură cu utilitatea privatizărilor și că „bogații” ar putea beneficia de bunurile lor obținute prin mijloace legale. Referitor la restituirea proprietăților trecute în patrimoniul statului în timpul regimului comunist, domnul Ungureanu considera că proprietățile confiscate din motive politice ar trebui restituite, fără restituirea totuși a imobilelor în întregime sau a uzinelor, întrucât naționalizările de după 1947-1948 fuseseră acte de justiție socială.

II. Dreptul intern pertinent

23. În perioada faptelor, dispozițiile pertinente ale Decretului-lege nr. 8/1989 privind înregistrarea și funcționarea partidelor politice și organizațiilor obștești în România, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 9 din 31 decembrie 1989 și abrogat prin Legea nr. 27 din 26 aprilie 1996 referitoare la partidele politice, prevedeau:

Articolul 1

„În România este liberă constituirea partidelor politice, cu excepția partidelor fasciste sau care propagă concepții contrare ordinii de stat și de drept în România.

Nici o altă îngrădire pe motiv de rasă, naționalitate, religie, grad de cultură, sex sau convingeri politice nu poate împiedica constituirea și funcționarea partidelor politice (...). ”

Articolul 2

„(...)

(3) Scopurile partidelor politice și organizațiilor obștești trebuie să se întemeieze pe respectul suveranității, independenței și integrității naționale, al democrației, în vederea asigurării libertăților și drepturilor cetățenilor și afirmării demnității națiunii române.

(4) Mijloacele de realizare a scopurilor partidelor politice și organizațiilor obștești trebuie să fie în conformitate cu ordinea de stat și de drept din România. ”

Articolul 4*)

Notă

*) Hotărârea CEDO menționează art. 5, reproducând însă conținutul art. 4 din Decretul-lege nr. 8/1989.

„Înregistrarea partidelor politice se face la Tribunalul municipiului București, care, în termen de 5 zile, se pronunță asupra legalității constituirii lor.

Împotriva deciziei Tribunalului municipiului București se poate face contestație la Curtea Supremă de Justiție, în termen de 3 zile de la comunicarea deciziei (...). ”

24. Art. 37 alin. (2) din Constituție dispune:

„(2) Partidele sau organizațiile care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept ori a suveranității, a integrității sau a independenței României sunt neconstituționale. ”

25. Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României prevede la art. 3:

„Art. 3 - Constituie amenințări la adresa siguranței naționale a României: (...) h) inițierea, organizarea, săvârșirea sau sprijinirea în orice mod a acțiunilor totalitariste sau extremiste de sorginte comunistă, fascistă (...), rasiste, antisemite, revizioniste, separatiste care pot pune în pericol sub orice formă unitatea și integritatea teritorială a României, precum și incitarea la fapte ce pot periclita ordinea statului de drept (...). ”

Art. 13 prevede competența procurorului, în cazurile menționate în art. 3 citat anterior, să dispună anumite măsuri, cum ar fi ascultările telefonice, pentru a culege mai multe informații privind faptele respective. În conformitate cu art. 19, crearea și organizarea de rețele de informații care pot aduce atingere securității naționale constituie infracțiune care se sancționează cu pedeapsa de la 2 până la 7 ani închisoare.

ÎN DREPT

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 11 din Convenție

26. Reclamantii invocă faptul că refuzul instanțelor interne de a le admite cererea de înregistrare a PCN ca partid politic le-a încălcat libertatea de asociere, garantată de art. 11 din Convenție, care prevede următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de asociere, inclusiv dreptul de a constitui cu alții sindicate și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

2. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora. Prezentul articol nu interzice ca restrângeri legale să fie impuse exercitării acestor drepturi de către membrii forțelor armate, ai poliției sau ai administrației de stat.”

A. Cu privire la existența unei ingerințe

27. Guvernul și reclamantii recunosc că refuzul înregistrării PCN ca partid politic reprezintă o ingerință în dreptul de asociere al acestora. Aceasta este și opinia Curții.

B. Cu privire la justificarea ingerinței

28. O atare ingerință încalcă art. 11, cu excepția situației în care este „prevăzută de lege”, vizează unul sau mai multe scopuri legitime, în conformitate cu art. 2, și este „necesară într-o societate democratică” pentru atingerea acestui sau acestor scopuri.

1. „Prevăzută de lege”

29. Guvernul susține că în speță ingerința este prevăzută de lege. Pe de o parte, cererea de înregistrare ca partid politic, depusă de PCN la Tribunalul Municipiului București la 4 aprilie 1996, prezenta vicii de formă, care justificau respingerea. Pe de altă parte, statutul și programul politic ale PCN încălcau art. 37 din Constituție, art. 2 din Decretul-lege nr. 8/1989 privind înregistrarea și funcționarea partidelor politice și art. 3 lit. h) din Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională, toate dispozițiile legale răspunzând condițiilor de accesibilitate și de previzibilitate cerute de Convenție. Așadar, refuzul înregistrării era conform cu dispozițiile art. 1 din Decretul-lege nr. 8/1989.

30. Reclamanții invocă faptul că respingerea cererii de înregistrare a PCN este lipsită de temei legal, instanțele interne încălcând dispozițiile Decretului-lege nr. 8/1989 și ale Constituției, întrucât au adoptat un raționament ipotetic.

31. Curtea notează de la început că deciziile instanțelor interne se întemeiază în exclusivitate pe Decretul-lege nr. 8/1989 privind înregistrarea și funcționarea partidelor politice, în care art. 1 prevede posibilitatea de a refuza înregistrarea ca partide politice a formațiunilor de tip fascist sau care difuzează concepții contrare ordinii constituționale și juridice a țării. Ingerința beneficiază așadar de o fundamentare în dreptul intern.

32. Curtea amintește jurisprudența constantă, conform căreia expresia „prevăzută de lege”, figurând în art. 8-11 din Convenție, nu numai că impune ca măsura incriminată să aibă fundamentare în dreptul intern, dar vizează și calitatea legii în cauză, care trebuie să fie destul de accesibilă și previzibilă, adică enunțată cu suficientă precizie pentru a permite individului - asistat, dacă este cazul, de consilieri - să își adapteze comportamentul [vezi, între altele, *Cauza Sunday Times împotriva Regatului-Unit* (nr. 1), Hotărârea din 26 aprilie 1979, seria A a nr. 30, p. 31, paragraful 49].

33. Curtea notează că Decretul-lege nr. 8/1989 a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, și că acesta definește, deși foarte succint, principiile esențiale care urmează să fie respectate de partidele politice; acestea trebuie să fie conforme cu ordinea constituțională și juridică a țării și, în special, să se întemeieze pe respectul suveranității, independenței, integrității teritoriale, democrației și libertăților și drepturilor cetățenilor. În afară de aceasta, Decretul-lege nr. 8/1989 prevede procedura judiciară care trebuie urmată pentru a contesta, dacă este cazul, interpretarea de către instanțe a conformității cererii de înscriere a partidelor cu dispozițiile sale.

34. Curtea consideră critica adusă de reclamanți interpretării Decretului-lege nr. 8/1989 de către instanțele interne, care consideraseră că obiectivul PCN de a instaura o societate bazată pe doctrina comunistă contrară ordinii juridice și constituționale a țării, ca aparținând mai degrabă examinării necesității ingerinței decât caracterului previzibil al legii.

Având în vedere observațiile anterioare, Curtea pleacă de la principiul că ingerința în cauză era „prevăzută de lege”.

2. Scop legitim

35. Pentru Guvern, ingerința litigioasă urmărea mai multe scopuri legitime, și anume protecția securității naționale, protecția moralei și protecția drepturilor altuia. Din programul politic și din statutul PCN reieșea că formațiunea acționează, în realitate, împotriva democrației pluraliste și principiilor protejate de Convenție. Guvernul consideră că trebuie luate în considerare consecințele lăsate de experiența comunistă a țării și că ideea promovării comunismului este contrară concepțiilor morale ale majorității populației României.

36. Reclamanții se opun argumentelor Guvernului și susțin, în mod special, că acesta nu vorbește despre morală decât în numele unei minorități și că, în lipsa confruntării

electorale directe dintre PCN și celelalte partide politice, nu se pot face speculații asupra concepțiilor morale și politice ale majorității populației țării.

37. Curtea consideră că, având în vedere, în special, experiența totalitară pe care a avut-o România, măsurile litigioase pot fi considerate ca vizând protecția securității naționale și protecția drepturilor și libertăților celui alt.

3. „Necesar într-o societate democratică”

a) Teza părților

(i) Reclamanții

38. Reclamanții invocă faptul că respingerea de către instanțe a cererii de înregistrare a PCN nu are bază reală, ci se întemeiază pe un raționament ipotetic. Ei consideră că programul politic și statutul PCN demonstrează că acesta înțelege să acționeze în respectul legilor, al Constituției și al regimului democratic pluralist.

Ei afirmă că nu există nici o intenție ascunsă, nici în documentele constitutive ale PCN, nici în articolele de presă sau în cartea publicate de cel de-al doilea reclamant între 1998 și 2000, după pronunțarea Hotărârii din 28 august 1996 a Curții de Apel București. Dimpotrivă, ei văd în documentele în cauză, ca și în numele PCN, dovada atașamentului la doctrina comunistă și opoziția atât față de abuzuri și de deriva partidului comunist înainte de 1989, cât și față de guvernării de după 1989, proveniți, în opinia lor, din acest partid.

39. Reclamanții subliniază că în mai multe state din Europa Occidentală și de Est există partide comuniste a căror doctrină se inspiră din marxism.

Ei adaugă că PCN ar dori să îi poată reprezenta pe muncitori și pe țărani în Parlament unde, în opinia lor, aceste categorii nu sunt reprezentate astăzi. Aceștia încheie afirmând că, în orice caz, climatul politic și social care domnește în țara nu ar putea justifica încălcarea dreptului la libertatea de asociere.

(ii) Guvernul

40. Guvernul invocă faptul că obiectivele menționate de PCN în statut și în programul politic din 23 martie 1996 disimulează adevăratele intenții ale partidului, și anume reinstaurarea unui regim comunist și a dictaturii proletariatului, care vin în contradicție cu principiile democrației, astfel cum sunt recunoscute de Convenție. El consideră că intențiile transpar din mai multe articole publicate de domnul Ungureanu în 1998 și 1999, printre care cel intitulat „Manifestul comunist”, și, în special, cartea *Contrarevoluția antisocialistă, antipopulară și antinațională*, publicată în 2000 (paragrafele 17-22 de mai sus). Punând în evidență amenințarea care ar rezulta din instaurarea societății propovăduite de reclamanți, Guvernul consideră că ar trebui să se aplice în speță art. 17 din Convenție, întrucât PCN ar afecta fundamentul Convenției și libertățile pe care aceasta le recunoaște.

41. Guvernul consideră că, pentru a analiza necesitatea măsurii incriminate și a proporționalității cu scopurile urmărite, trebuie luată în calcul specificitatea istorică a

României și, în acest sens, suferința cauzată țării de totalitarismul comunist. PCN ar fi continuatorul, dacă nu al fostului partid comunist, cel puțin al ideologiei comuniste totalitare și țara nu ar putea accepta renașterea unei astfel de ideologii, iar apariția unui partid comunist nu ar putea face obiectul unei dezbatere democratice în România. Al doilea reclamant ar încerca să lase impresia că este purtătorul de cuvânt al unui curent de opinie comunist, în timp ce, în realitate, nu este vorba decât de câteva persoane, PCN neavând cu adevărat membri.

42. Guvernul susține că mai multe țări ex-comuniste, prin care Republica Cehă, Polonia și Lituania, au adoptat măsuri legislative menite să împiedice renașterea formațiunilor politice care ar prelua ideile regimurilor totalitare. El consideră că reclamanții nu s-ar desolidariza de doctrina comunistă și de simbolurile fostului partid comunist, ci doar de conducătorii lor.

43. Citând Cauza *Refah Partisi* [(Partidul prosperității) și alții împotriva Turciei (GC), cererile 41.340/1998, 42.342/1998, 41.343/1998 și 41.344/1998, paragrafele 102-103, CEDO 2003-II], Guvernul consideră că hotărârea de respingere a cererii de înregistrare a PCN nu a fost luată în pripă, întrucât nu i se poate cere statului să aștepte înainte de a interveni ca un partid politic să preia puterea pentru a aplica un proiect politic incompatibil cu Convenția și democrația. Așadar, el consideră că în speță statul nu a depășit marja de apreciere ce îi este conferită, pentru a interpreta necesitatea ingerinței litigioase într-o societate democratică.

b) Aprecieria Curții

44. Curtea amintește că, în pofida rolului autonom, cât și a specificității sferei de aplicare, art. 11 trebuie privit, de asemenea, în raport cu art. 10. Protecția opiniilor și a libertății de a le exprima constituie unul dintre obiectivele libertății de reuniune și de asociere consacrate prin art. 11. Și aceasta cu atât mai mult în cazul partidelor politice, având în vedere rolul lor esențial în menținerea pluralismului și a bunei funcționări a democrației.

45. Conform Curții, nu există democrație fără pluralism. Iată de ce libertatea de exprimare consacrată prin art. 10 este valabilă, sub rezerva alin. 2, nu numai pentru „informații” sau „idei” primite favorabil sau considerate ca inofensive ori indiferente, dar și pentru cele care frapază, șochează sau îngrijorează (vezi, printre altele, Cauza *Handyside împotriva Regatului Unit*, Hotărârea din 7 decembrie 1976, seria A nr. 24, p. 23, paragraful 49, și Cauza *Jersild împotriva Danemarcei*, Hotărârea din 23 septembrie 1994, seria A nr. 298, p. 26, paragraful 37). Având în vedere că prin activitățile lor participă la un exercițiu colectiv al libertății de exprimare, partidele politice pot invoca drepturile prevăzute de art. 10 și 11 din Convenție (Cauza *Partidul Comunist Unit din Turcia și alții împotriva Turciei*, Hotărârea din 30 ianuarie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-I, p. 20-21, paragrafele 42-43).

46. Curtea a stabilit deja că un partid politic poate face campanie în favoarea schimbării legislației sau a structurilor legale ori constituționale ale statului, cu două condiții: 1) mijloacele folosite în acest scop trebuie să fie total legale și democratice; 2) schimbarea propusă trebuie să fie ea însăși compatibilă cu principiile democratice fundamentale. De unde decurge, obligatoriu, că un partid politic ai cărui responsabili incită la violență sau propun un

proiect care nu respectă una ori mai multe reguli ale democrației sau care vizează distrugerea acesteia, ca și ignorarea drepturilor și libertăților pe care aceasta le recunoaște nu se poate prevala de protecția Convenției împotriva sancțiunilor aplicate pentru aceste motive (vezi *Cauza Yazar și alții împotriva Turciei*, cererile 22.723/1993 și 22.725/1993, paragraful 49, CEDO 2002-II, și *Cauza Refah Partisi și alții*, citate anterior, paragraful 98).

47. În plus, în examinarea necesității unei ingerințe într-o societate democratică, adjectivul „necesar”, în sensul art. 11 alin. 2, implică o „nevoie socială imperioasă”.

48. Curtea amintește că, pentru a determina dacă refuzul înregistrării unui partid politic răspunde unei „nevoi sociale imperioase”, aceasta trebuie să stabilească în principal: (i) dacă există indicii în măsura să dovedească faptul că riscul de atingere adusă democrației este suficient și rezonabil de apropiat; (ii) dacă actele și discursul conducătorilor luate în considerare în cauză sunt imputabile partidului respectiv; (iii) dacă actele și discursurile imputabile partidului politic constituie un ansamblu care redă imaginea clară a unui model de societate conceput și propovăduit de partid și care ar veni în contradicție cu conceptul de „societate democratică”. Ea va lua, de asemenea, în considerare, în examenul global privind aceste puncte, evoluția istorică în care se situează refuzul înregistrării partidului politic respectiv (vezi *Cauza Refah Partisi și alții*, citată anterior, paragraful 104).

49. Curtea nu are menirea să se substituie instanțelor naționale competente, ci să verifice, în conformitate cu art. 11, hotărârile pe care acestea le-au pronunțat, în conformitate cu puterea de apreciere. Ceea ce nu înseamnă că aceasta trebuie să se mărginească la a examina dacă statul pârât a uzat de această putere cu bună-credință, cu grijă și în mod rezonabil: trebuie să ia în considerare ingerința litigioasă în conformitate cu ansamblul cauzei, pentru a determina dacă aceasta este „proporțională cu scopul legitim urmărit” și dacă motivele invocate de autoritățile naționale pentru a o justifica sunt „pertinente și suficiente”. Așadar, Curtea trebuie să se convingă că autoritățile naționale au aplicat reguli conforme cu principiile consacrate în art. 11 și, în plus, întemeindu-se pe o apreciere acceptabilă a faptelor pertinente (vezi, *mutatis mutandis*, *Cauza Ahmed și alții împotriva Regatului Unit*, Hotărârea din 2 septembrie 1998, Culegere 1998-VI, p. 2377-2378, paragraful 55, și *Cauza Goodwin împotriva Regatului Unit*, Hotărârea din 27 martie 1996, Culegere 1996-II, p. 500-501, paragraful 40).

50. În speță, Curtea este cea care trebuie să aprecieze dacă ingerința litigioasă, adică respingerea, prin Hotărârea din 28 august 1996 a Curții de Apel București, a cererii de înregistrare a PCN ca partid politic răspundea unei „nevoi sociale imperioase” și era „proporțională cu scopurile legitime urmărite”.

51. Curtea notează de la bun început că instanțele naționale și-au întemeiat respingerea cererii reclamanților exclusiv pe examinarea conformității statutului și programului politic ale PCN cu dispozițiile Decretului-lege nr. 8/1989, formațiunea politică respectivă neavând activitate politică înaintea cererii de înregistrare. În acest sens, ea observă că nici Tribunalul București, nici Curtea de Apel București, în hotărârile din 19 aprilie 1996 și, respectiv, din 28 august 1996, nu s-au întemeiat pe un alt document emanând de la PCN sau pe oricare altă luare de poziție, fie din partea celui de-al doilea reclamant, fie a unui alt conducător al PCN.

Asemenea autorităților naționale, Curtea se bazează deci pe programul politic și statutul PCN pentru a aprecia necesitatea ingerinței litigioase (vezi, între altele, *Cauza Refah Partisi și alții*, citată anterior, paragraful 116, și *Cauza Partidul Comunist Unit din Turcia și alții*, citată anterior, paragrafele 25-51).

52. În această privință, Curtea nu poate da curs cererii Guvernului de a extinde sfera analizei sale la luările de poziție ale celui de-al doilea reclamant, formulate cu câțiva ani după ingerința litigioasă, adică articolele de presă din 1998-1999 citate anterior și cartea *Contrarevoluția antisocialistă, antipopulară și antinațională*, publicată în 2000. Aceasta amintește că a adoptat aceeași abordare într-o cauză în care discursurile politice anterioare dizolvării partidului reclamant nu fuseseră luate în considerare de instanțele interne [vezi *Cauza Dicle pentru Partidul Democrației (DEP) împotriva Turciei*, nr. 2.514/1994, paragraful 50, 10 decembrie 2002]. Ea nu s-ar putea substitui instanțelor interne în aprecierea faptelor care depășesc cadrul cauzei a fortiori în speță, în care faptele invocate de Guvern sunt ulterioare ingerinței litigioase.

În orice caz, Curtea nu vede în publicațiile ulterioare, citate anterior de domnul Ungureanu, în pofida limbajului critic și uneori chiar virulent folosit, vreo luare de poziție care ar putea fi interpretată rezonabil ca o chemare la violență, sub forma unui mijloc politic sau a unui proiect politic care ignoră regulile democrației. În această privință, Curtea observă că, chiar în aceste texte neoficiale destinate unor simpatizanți potențiali ai PCN, al doilea reclamant se declara favorabil alegerilor libere și pluripartite și jocului politic bazat pe respectul celorlalți și al opiniilor politice ale celuilalt (paragraful 18 anterior).

53. Curtea observă că, respingând cererea de înregistrare a PCN, Curtea de Apel București a confirmat, fără să îl dezvolte, raționamentul Tribunalului Municipiului București, care hotărâse că PCN dorea să câștige puterea politică, în vederea instaurării unui stat uman bazat pe o doctrină comunistă, ceea ce însemna, conform acestuia, că reclamantii considerau ordinea constituțională și juridică instaurată în 1989 drept inumană și nefundamentată pe o democrație reală. În consecință, instanțele interne au hotărât că PCN nu respectă prevederile art. 2 alin. (3) și (4) din Decretul-lege nr. 8/1989. Din lectura combinată a hotărârilor rezultă că reclamantilor li se reproșa că obiectivele PCN nu respectă suveranitatea țării și, în special, că mijloacele de punere în aplicare a obiectivelor nu sunt conforme cu ordinea constituțională și juridică a României. Așadar, Curtea va examina necesitatea ingerinței litigioase, luând în considerare, în principal, motivele de respingere reținute de instanțele interne (vezi, *mutatis mutandis*, *Cauza Partidul Comunist Unit din Turcia și alții*, citată anterior, p. 25, paragraful 52).

54. Analizând statutul și programul politic ale PCN, Curtea observă că textele insistă asupra respectului suveranității naționale, integrității teritoriale și ordinii juridice și constituționale a țării, ca și asupra principiilor democrației, printre care pluralismul politic, sufragiul universal și libera participare la viața politică. Ea notează, de asemenea, că acestea nu cuprind nici un pasaj care ar putea fi considerat chemare la violență, la revoltă sau la orice altă formă de respingere a principiilor democratice, ceea ce este un element esențial ce trebuie luat în considerare, sau la „dictatura proletariatului” [vezi *Cauza Partidul Socialist din Turcia*

(STP) și alții împotriva Turciei, Cererea 26.482/95, paragraful 45, 12 noiembrie 2003; a contrario, Cauza *Partidul Comunist din Germania împotriva Republicii Federale Germania*, Cererea 250/57, Decizia Comisiei din 20 iulie 1957, anuar I, p. 222].

55. Curtea notează că programul politic și statutul PCN cuprindeau într-adevăr pasaje care criticau atât abuzurile fostului partid comunist înainte de 1989, de care se distanțează, inclusiv prin titulatura sa, cât și politica dusă după 1989.

Conform Curții, una dintre principalele caracteristici ale democrației rezidă în posibilitatea pe care o oferă de a dezbate prin dialog și fără recurgere la violență problemele ridicate de diferite curente politice de opinie și aceasta chiar dacă deranjează sau îngrijorează. Într-adevăr, democrația se bazează pe libertatea de exprimare. În această privință, o formațiune politică ce respectă principiile fundamentale ale democrației (paragraful 46 anterior) nu poate îngrijora pentru simplul fapt că a criticat ordinea constituțională și juridică a țării și că dorește să o dezbată public pe scena politică (vezi, *mutatis mutandis*, Cauza *Partidul Comunist Unit din Turcia și alții*, citată anterior, p. 27, paragraful 57). Or, în speță, instanțele interne nu au arătat în nici un fel prin ce anume programul și statutul PCN erau contrare principiilor fundamentale ale democrației. În această privință, Curtea nu poate admite argumentul Guvernului, conform căruia România nu poate accepta ca apariția unui partid comunist să facă obiectul unei dezbateri democratice.

56. Desigur, experiența politică a statelor contractante a arătat că, în trecut, partidele politice cu scopuri contrare principiilor fundamentale ale democrației nu le-au dezvăluit în textele oficiale înainte de a prelua puterea. Nu se poate exclude că programul politic al unui partid ascunde obiective și intenții diferite de cele afișate public. Pentru a ajunge la o asemenea concluzie, trebuie comparat conținutul programului cu actele și luările de poziție ale membrilor și conducătorilor partidului respectiv (vezi Cauza *Refah Partisi și alții*, citată anterior, paragraful 101).

57. Or, în speță, programul PCN nu putea fi în nici un fel dezmințit de acțiuni concrete, întrucât cererea de înregistrare fusese respinsă, iar partidul n-a avut practic timp să le aplice. Astfel, a fost sancționat pentru un comportament ținând strict de exercitarea libertății de exprimare.

58. Curtea este, de asemenea, dispusă să ia în considerare contextul istoric al cazurilor ce îi sunt supuse spre examinare, anume, în speță, experiența de comunism totalitar a României înainte de 1989. Cu toate acestea, ea observă că doar acest context nu poate justifica necesitatea ingerinței, cu atât mai mult cu cât partide comuniste cu ideologie marxistă există în câteva țări semnatare ale Convenției. Curtea observă așadar că toate criteriile ce definesc „nevoia socială imperioasă” (paragraful 48 anterior) nu sunt reunite în speță: instanțele nu au probat că programul politic al reclamanților era incompatibil cu „o societate democratică” și cu atât mai puțin existența unei amenințări rezonabile iminente la adresa democrației.

59. Nu poate fi invocat nici art. 17, statutul și programul PCN neconducând în nici un caz la concluzia că acesta se prevala de Convenție pentru a desfășura o activitate sau a

îndeplini un act vizând anularea drepturilor și libertăților pe care aceasta le recunoaște (vezi Cauza *Partidul Comunist Unit din Turcia și alții*, citată anterior, p. 27, paragraful 60).

60. Așadar, o măsură atât de radicală ca respingerea cererii reclamanților de înregistrare a PCN ca partid politic, luată înainte chiar ca acesta să înceapă desfășurarea activităților, este disproporționată cu scopul propus și, în consecință, nu este necesară într-o societate democratică.

61. Prin urmare a fost încălcat art. 11 din Convenție.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 14 din Convenție

62. Reclamanții se declară victimele unei discriminări întemeiate pe opinii politice și invocă în această privință art. 14 din Convenție.

63. Curtea consideră că nu este necesară examinarea separată, având în vedere că acest capăt de cerere se referă la aceleași fapte ca cele examinate în temeiul art. 11.

III. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

64. În conformitate cu art. 41 din Convenție.

„În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu material

65. În cadrul prejudiciului material, reclamanții cer, pe de o parte, suma de 351.450 EUR, reprezentând, în opinia lor, ajutoarele publice pe care ar fi trebuit să le primească din 1996, în conformitate cu Legea nr. 27/1996 privind partidele politice, invocând că PCN ar fi fost un partid parlamentar. Pe de altă parte, cer să se dispună ca Guvernul să le pună la dispoziție spații pentru sediile PCN în fiecare județ al țării sau, în lipsa acestora, suma de 351.450 EUR, reprezentând valoarea totală de 702.900 EUR cu titlul de prejudiciu material.

66. Guvernul apreciază sumele cerute de reclamanți ca excesive, nejustificate în conformitate cu legea română și întemeiate pe un raționament pur speculativ. Era puțin probabil ca PCN să obțină statutul de partid parlamentar - nu sunt decât 6 la ora actuală -, dat fiind faptul că nu a demonstrat că are un număr semnificativ de membri și de simpatizanți. În privința spațiilor pentru sedii, acestea nu sunt puse la dispoziția partidului în mod gratuit, ci prin contracte de închiriere.

67. Curtea notează că cererea în cauză se bazează pe aplicarea fictivă a dispozițiilor care, în legea citată anterior, reglementează acordarea de ajutoare publice partidelor politice, în anumite condiții. Or, Curtea nu poate face speculații privind aplicarea dispozițiilor referitoare la PCN, nici privind consecințele care decurg din acestea (vezi Cauza *Partidul*

Comunist Unit din Turcia și alții, citată anterior, p. 29, paragraful 69). Așadar, respinge cererea, în lipsa legăturii de cauzalitate între încălcarea constatată și prejudiciul invocat.

B.Prejudiciu moral

68. Pentru prejudiciul moral reclamanții cer, de asemenea, suma de 702.900 EUR, adăugând în același timp că un astfel de prejudiciu nu poate fi calculat.

69. Guvernul observă că reclamanții nu au precizat ce prejudiciu moral au suferit prin refuzul înregistrării PCN. În cazul în care Curtea ar hotărî că există un astfel de prejudiciu, el consideră că, în conformitate cu jurisprudența Curții (vezi *Cauza Partidul Comunist Unit din Turcia și alții*, citată anterior, p. 30, paragraful 73), prejudiciul ar fi reparat prin constatarea încălcării art. 11 din Convenție.

70. Curtea acceptă că domnul Ungureanu, în calitate de președinte al PCN, a suferit un prejudiciu moral. Cu toate acestea, ea apreciază că acesta este reparat suficient prin simpla constatare a încălcării art. 11 din Convenție.

C.Cheltuieli de judecată

71. Cu titlu de cheltuieli de judecată, reclamanții cer 802 EUR, pe care îi repartizează după cum urmează:

a) 4.000.000 lei românești (ROL) [100 EUR] pentru cheltuieli ocazionate de procedura internă;

b) 25.300.000 ROL [632 EUR] pentru traducerea în limba franceză sau în limba română a diverselor documente aferente plângerii împotriva serviciilor poștale;

c) 2.800.000 ROL [70 EUR] pentru cheltuielile de corespondență adresată Curții, justificate cu timbrele depuse la dosarul cauzei.

72. Guvernul nu se opune rambursării cheltuielilor atestate cu acte justificative, dar notează că reclamanții nu au probat cheltuielile a căror rambursare o reclamă.

73. Curtea, în conformitate cu jurisprudența sa, va examina dacă cheltuielile a căror rambursare este reclamată au fost suportate în mod real și necesar pentru a preveni sau a redresa situația constitutivă a unei încălcări a Convenției și dacă au o valoare rezonabilă [vezi, de exemplu, *Cauza Nilsen și Johnsen contra Norvegiei* (GC), Cererea 23118/1993, paragraful 62, CEDO 1999-VIII)].

74. Având în vedere că reclamanții nu au furnizat documente justificative în sprijinul cererii lor, Curtea îi acordă domnului Ungureanu, pe baza elementelor existente la dosar, 100 EUR pentru cheltuieli.

D.Majorări de întârziere

75. Curtea hotărăște să aplice majorările de întârziere echivalente cu rata dobânzii pentru facilitarea de credit marginal practică de Banca Centrală Europeană, la care se vor adăuga 3 puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE,
CURTEA,
ÎN UNANIMITATE,

1. hotărăște că a fost încălcat art. 11 din Convenție;
2. hotărăște să nu examineze dacă a fost încălcat art. 14 din Convenție;
3. respinge cererea de satisfacție echitabilă cu titlu de prejudiciu suferit de PCN;
4. hotărăște că faptul de a constata încălcarea constituie în sine o satisfacție echitabilă suficientă pentru prejudiciul moral suferit de domnul Ungureanu;
5. hotărăște:
 - a) că statul pârât trebuie să îi plătească domnului Ungureanu, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 alin. 2 din Convenție, 100 EUR (una sută euro) pentru cheltuieli de judecată, plus suma datorată cu titlu de impozit;
 - b) că, începând de la data expirării termenului respectiv până la momentul plății, suma va fi majorată cu o dobândă simplă, a cărei rată este egală cu rata dobânzii pentru facilitarea de credit marginal practică de Banca Centrală Europeană, la care se vor adăuga 3 puncte procentuale;
6. respinge restul cererii de acordare a unei reparații echitabile.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris la data de 3 februarie 2005, cu aplicarea art. 77 alin. (2) și (3) din Regulament.

Bostjan M. Zupancic,

președinte

Vincent Berger,

grefer